

Sygn. akt I ACz 2057/12

POSTANOWIENIE

Dnia 15 stycznia 2013 roku

Sąd Apelacyjny w Krakowie Wydział I Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Andrzej Struzik

SSA Jerzy Bess

SSA Zbigniew Ducki

po rozpoznaniu w dniu 15 stycznia 2013 roku w Krakowie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa I. J.

przeciwko E. J.

o rozwód

na skutek zażalenia powódki na postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 25 października 2012 r., sygn. akt XI C 2502/11

postanawia:

uchylić zaskarżone postanowienie i przekazać sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sygn. akt I ACz 2057/12

UZASADNIENIE

Sprawa toczy się z powództwa I. J. przeciwko E. J. o rozwód. Bezsporne jest, że powódka jest obywatelką Polski, natomiast pozwany obywatelem Belgii. Pozew w niniejszej sprawie wniesiono dnia 9 sierpnia 2011 r. (k. 2). Jako adres obu stron wskazano (...), (...)-(...) W.. Brak jest w aktach dowodu doręczenia odpisu pozwu, jednak do sprawy zgłosił się pełnomocnik pozwanego i potwierdził doręczenie pozwanemu odpisu pozwu (k. 32, k. 37). Pierwsza rozprawa odbyła się dnia 26 kwietnia 2012 r. Na rozprawie wskazano adres pozwanego jako ul. (...) w K., czemu pełnomocnik pozwanego nie zaprzeczył. Pełnomocnik pozwanego jednocześnie oświadczył, że między stronami toczy się już sprawa rozwodowa w Belgii, a najbliższy termin rozprawy wyznaczono na dzień 14 czerwca 2012 r. W związku z tym Sąd Okręgowy zawiesił postępowanie wskazując jako podstawę prawną art. 1098 k.p.c.

Dnia 29 maja 2012 r. pozwany przedłożył tłumaczenie orzeczenia Sądu I instancji w V. w Belgii z dnia 29 listopada 2011 r. (k. 40-46). Jak wynika z tego orzeczenia, sprawa toczyła się na podstawie wstępnego pozwu z dnia 17 października 2011 r., a sąd belgijski uznał, że obie strony mieszkają w Belgii w W., r. M. (...)

Dnia 6 czerwca 2012 r. powódka złożyła wniosek o zabezpieczenie powództwa wnosząc o powierzenie jej na czas toczącego się postępowania, do czasu jego prawomocnego zakończenia, pieczy nad małoletnimi dziećmi stron D. J., urodzonym dnia (...) oraz A. J. urodzonym w dniu (...) oraz uregulowanie kontaktów pozwanego z małoletnimi D. i A. J. w ten sposób, że pozwany będzie miał prawo do spędzenia z dziećmi II-go i IV-go weekendu miesiąca od piątku godz. 16.00 do niedzieli godz. 17.00 z możliwością zabrania dzieci poza ich miejsce zamieszkania.

Zarządzeniem z dnia 30 sierpnia 2012 r. przewodniczący zwrócił wniosek albowiem nie czynił on zadość wymogom formalnym i jako taki zgodnie z art. 738 k.p.c. podlegał zwrotowi. Powódka złożyła na to zarządzenie zażalenie, które zostało uwzględnione w trybie art. 395 § 2 k.p.c. postanowieniem z dnia 25 października 2012 r., którym Sąd Okręgowy uchylił zaskarżone zarządzenie. W tym samym dniu Sąd Okręgowy oddalił wniosek o wydanie zarządzenia tymczasowego. W uzasadnieniu wskazano, że wniosek o wydanie zarządzenia tymczasowego w przedmiocie kontaktów pozwanego z dziećmi nie może być merytorycznie rozpoznany, skoro postępowanie zostało zawieszono (art. 1098 k.p.c.) wobec toczącej się sprawy rozwodowej w Belgii. Z informacji pełnomocnika pozwanego wynika, że we wrześniu 2012 r. miała się odbyć końcowa rozprawa przed sądem w Belgii i termin tej rozprawy wyznaczony był na 12 września 2012 r. Żadna ze stron nie poinformowała Sądu Okręgowego o zakończeniu tamtej sprawy względnie o jej dalszym toku. Sąd Okręgowy uznał, że w takiej sytuacji nie ma podstaw do podjęcia postępowania, a zatem wniosek podlega oddaleniu.

Postanowienie zostało zaskarżone przez w całości powódkę, która zarzuciła naruszenie przepisu prawa procesowego, tj. art. 179 § 3 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i oddalenie jej wniosku o udzielenie zabezpieczenia wobec zawieszenia postępowania. Skarżąca wniosła o dokonanie reasumpcji zaskarżonego postanowienia przez Sąd Okręgowy w trybie art. 395 § 2 k.p.c., ewentualnie o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi I instancji celem merytorycznego rozpoznania wniosku o udzielenie zabezpieczenia. W uzasadnieniu wskazano, że zgodnie z art. 179 § 3 k.p.c. podczas zawieszenia sąd nie podejmuje żadnych czynności z wyjątkiem tych, które mają na celu podjęcie postępowania albo zabezpieczenie powództwa lub dowodu. Orzecznictwo dopuszcza nawet uchylenie lub zmianę postanowienia o zabezpieczeniu w czasie zawieszenia postępowania. Powódka wskazała nadto, że sprawa w Belgii została wytoczona przez powoda na podstawie nieprawdziwych danych odnośnie miejsca zamieszkania stron, pozwany nie jest zainteresowany jej prowadzeniem, a na jego wniosek sąd belgijski odracza kolejne rozprawy.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Zażalenie jest skuteczne i prowadzi do uchylenia zaskarżonego postanowienia, jednakże z innych przyczyn niż wskazane w uzasadnieniu zażalenia.

Powódka zaskarżyła jedynie postanowienie z dnia 25 października 2012 r., jednakże jest ono konsekwencją także wcześniej podjętych czynności, wobec czego dla wyjaśnienia przyczyn uchylenia zaskarżonego postanowienia konieczne jest także odniesienie się do tych wcześniejszych czynności.

Przedmiotowa sprawa jest sprawą z tzw. elementem obcym, gdyż pozwanym jest obywatel innego kraju. Obliguje to sąd w pierwszej kolejności do rozważenia, czy sprawa podlega orzecznictwu polskich sądów. Kwestię jurysdykcji krajowej w sprawach o rozwód pomiędzy krajami członkowskimi Unii Europejskiej rozstrzygają przepisy Rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (opublikowane w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej, wydanie specjalne 2004 r., rozdział 19, tom 6, s. 243-271, sprostowane w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej L 347 z 24 grudnia 2009 r.), zwane także rozporządzeniem Bruksela 2 bis. Rozporządzenie to w zakresie w nim uregulowanym ma pierwszeństwo przed prawem krajowym. Wynika to z art. 91 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z którym jeżeli wynika to z ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską umowy konstytuującej organizację międzynarodową, prawo przez nią stanowione jest stosowane bezpośrednio, mając pierwszeństwo w przypadku kolizji z ustawami. Stosownie do treści art. 288 ust. 2 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r., poz. 90, Nr 864/2 z późn. zm.) rozporządzenie ma zasięg ogólny i wiąże w całości i jest bezpośrednio stosowane we wszystkich Państwach Członkowskich (dawny art. 249 Traktatu o ustanowieniu Wspólnoty Europejskiej). Zgodnie z wieloletnią linią orzecniczą Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, począwszy od wyroku z dnia 15 lipca 1964 r. w sprawie Flaminio Costa przeciwko E.N.E.L., nr C-6/64, prawo wspólnotowe (obecnie prawo unijne) ma pierwszeństwo przed prawem krajowym. Znajduje to także potwierdzenie w „Deklaracji odnoszącej się do pierwszeństwa”, dołączonej do Traktatu z Lizbony, którym nadano aktualne brzmienie

Traktatowi o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Zasadę pierwszeństwa prawa Unii Europejskiej wobec ustaw potwierdził także Trybunał Konstytucyjny w wyrokach z dnia 11 maja 2005 r. (sygn. akt K 18/04, OTK-A 2005/5/49) i z dnia z dnia 24 listopada 2010 r. (sygn. akt K 32/09, OTK-A 2010/9/108).

W związku z powyższymi rozważaniami należy stwierdzić, że przepisy wskazanego rozporządzenia wyłączają w uregulowanym zakresie przepisy krajowe, w szczególności przepisy kodeksu postępowania cywilnego dotyczące jurysdykcji. Przepisy k.p.c. dotyczące jurysdykcji mają natomiast zastosowanie w zakresie nieuregulowanym w rozporządzeniach unijnych, przede wszystkim gdy zachodzi spór jurysdykcyjny pomiędzy Polską a państwem niebędącym członkiem Unii Europejskiej.

Stosownie do treści art. 1 ust. 1 Rozporządzenia Bruksela 2 bis ma ono zastosowanie, bez względu na rodzaj sądu, w sprawach cywilnych dotyczących m. in. rozwodu, separacji lub unieważnienia małżeństwa. Zgodnie z art. 19 ust. 1 Rozporządzenia jeżeli pozwy lub wnioski o rozwód, separację albo unieważnienie małżeństwa między tymi samymi stronami zostały wniesione do sądów różnych państw członkowskich, sąd, do którego pozew lub wniosek wniesiono później, zawiesza z urzędu postępowanie do czasu ustalenia jurysdykcji sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek. Zgodnie z ust. 3 jeżeli ustalona została jurysdykcja sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek, sąd, do którego pozew lub wniosek wniesiono później, stwierdza brak swej jurysdykcji na rzecz tego sądu. W takim przypadku strona, która wniosła pozew lub wniosek do sądu, przed którym wszczęto postępowanie później, może wnieść ten pozew lub wniosek do sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek. W myśl art. 16 ust. 1 Rozporządzenia uznaje się, że postępowanie przed sądem zostało wszczęte w chwili, w której pismo wszczynające postępowanie lub pismo równorzędne jest wniesione do sądu, pod warunkiem że powód lub wnioskodawca nie zaniechał następnie podjęcia czynności, do których podjęcia był obowiązany celem doręczenia pisma stronie przeciwnej lub jeżeli pismo musi być doręczone przed wniesieniem do sądu, w chwili, w której organ odpowiedzialny za doręczenie otrzymał pismo, pod warunkiem że powód lub wnioskodawca nie zaniechał następnie podjęcia czynności, do których podjęcia był obowiązany celem wniesienia pisma do sądu.

Wykładni art. 16 Rozporządzenia dokonał Europejski Trybunał Sprawiedliwości w wyroku z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie L. Hadadi przeciwko C. M. Mesko, nr C-168/08. Trybunał wskazał, że jeżeli strona pozwana nie podniosła, że powód zaniedbał podjęcia niezbędnych kroków, aby powiadomiono ją o wniesieniu powództwa, a następnie stawiła się w ramach postępowania przed tym sądem, to należy uznać, że powództwo zostało wytoczone przed tym sądem w sposób prawidłowy w rozumieniu art. 16. W świetle tej wykładni należy uznać, że jeśli do przedmiotowej sprawy przystąpił pełnomocnik pozwanego i nie podnosił wspomnianych zarzutów, to powództwo wytoczone przed polskim sądem należy uznać za prawidłowo wytoczone z dniem 9 sierpnia 2011 r., mimo braku dowodu doręczenia pozwanemu odpisu pozwu.

W przedmiotowej sprawie sąd polski powinien zatem – po otrzymaniu wiadomości o toczącej się sprawie w Belgii – w pierwszej kolejności sprawdzić, przed którym sądem wcześniej wytoczono powództwo w rozumieniu art. 16 Rozporządzenia. Następnie, jeśli Sąd uznałby, że sprawa w Belgii została wytoczona później (na co wskazuje treść orzeczenia sądu belgijskiego – k. 41), nie powinien zawieszać postępowania, lecz wydać orzeczenie co do własnej właściwości. Jeśli uznałby się za właściwy w rozumieniu art. 3-7 Rozporządzenia powinien wydać orzeczenie stwierdzające swoją właściwość. W przeciwnym wypadku powinien odrzucić pozew. Jeśli natomiast Sąd Okręgowy uznałby, że najpierw wytoczono powództwo przed sądem belgijskim, powinien zawiesić postępowanie na podstawie art. 19 Rozporządzenia, lecz tylko do czasu orzeczenia sądu belgijskiego co do jurysdykcji, a nie do zakończenia sprawy. Jeśli sąd belgijski uznałby się za właściwy, Sąd Okręgowy powinien wydać orzeczenie stwierdzające brak swej właściwości na rzecz sądu belgijskiego. Jeśli natomiast sąd belgijski uznałby się za niewłaściwy, sąd polski powinien podjąć zawieszony postępowanie i nadać dalszy bieg sprawie.

W świetle tych rozważań zawieszenie postępowania na podstawie art. 1098 k.p.c. należy ocenić jako nietrafne, gdyż przepis ten w ogóle nie znajduje zastosowania w przedmiotowej sprawie, a przesłanki zawieszenia określone w tym przepisie są inne niż te określone w Rozporządzeniu. Postanowienie to nie było zaskarżone, wobec czego Sąd Apelacyjny nie może go uchylić, jednak konieczne jest zwrócenie uwagi Sądowi Okręgowemu na celowość

dokonania wyżej wymienionych czynności stwierdzających jurysdykcję po ewentualnym podjęciu postępowania. Po podjęciu postępowania Sąd Okręgowy powinien rozpoznać także merytorycznie wniosek o zabezpieczenie, który został oddalony zaskarżonym postanowieniem. Konieczne jest przy tym także ustalenie, czy postępowanie w Belgii zostało już zakończone prawomocnym orzeczeniem. W takiej bowiem sytuacji orzeczenie to zgodnie z art. 21 i 24 Rozporządzenia podlegałoby co do zasady uznaniu w Polsce bez potrzeby przeprowadzania specjalnego postępowania (chyba że zachodziłyby okoliczności określone w art. 22 Rozporządzenia), nawet jeśli sąd belgijski nie miał jurysdykcji zgodnie z przepisami Rozporządzenia. W takiej sytuacji pozew podlegałby odrzuceniu na zasadzie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.

Zwrócić należy uwagę, że również w czasie zawieszenia postępowania na podstawie art. 19 ust. 1 Rozporządzenia, a nawet w przypadku braku jurysdykcji sądu polskiego w sprawie o rozwód, możliwe jest rozpoznanie tego wniosku. Pozwala na to art. 20 ust. 1 Rozporządzenia, zgodnie z którym w przypadkach niecierpiących zwłoki sądy państwa członkowskiego stosują, niezależnie od przepisów niniejszego rozporządzenia, środki tymczasowe przewidziane w prawie tego państwa członkowskiego, włącznie ze środkami zabezpieczającymi, w odniesieniu do osób lub mienia znajdujących się w tym państwie, nawet jeśli na podstawie niniejszego rozporządzenia rozpoznanie sprawy co do istoty należy do jurysdykcji sądu innego państwa członkowskiego. Skoro zatem w świetle stanowisk obu stron w niniejszym postępowaniu jest bezsporne, że dzieci stron przebywają w Polsce, a przepisy k.p.c. dopuszczają zabezpieczenie roszczenia w sprawie o rozwód, jeśli zachodzi pilny przypadek w rozumieniu art. 20 Rozporządzenia, sąd polski może orzec w tym zakresie. Zatem brak merytorycznego rozpoznania wniosku należy ocenić jako nierozpoznanie istoty sprawy, co prowadzić musi do uchylenia zaskarżonego postanowienia. Na marginesie jedynie należy wskazać, że gdyby w sprawie stosować przepisy k.p.c., to na zasadzie powoływanego w zażaleniu art. 179 § 3 k.p.c. zasadne było merytoryczne rozpoznanie wniosku, czego Sąd Okręgowy nie uczynił.

Sąd Okręgowy w obecnym stanie sprawy powinien zatem merytorycznie rozpoznać wniosek o zabezpieczenie i niezależnie od tego podjąć zawieszone postępowanie celem dokonania wyżej opisanych czynności dotyczących jego jurysdykcji.

Mając na względzie powyższe, Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji postanowienia na zasadzie art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c.